

Juist dat feit, dat Paulus, gelijk we zagen, naar zijn eigen getuigenis, van der jonkheid af oprecht en ongeveind God heeft gediend, in alle geboden en rechten des Heeren gewandeld heeft, onberispelijk, en zelfs een ijveraar Gods is geweest, doet de vraag opkomen, of daarin niet een grond ligt om aan te nemen, dat de Apostel van zijn vroegste jeugd af wedergeboren is geweest. De bedenking, hoe dit mogelijk is, waar de Apostel later zulk een bittere vervolger der gemeente is geweest, zullen we in een volgend artikel beantwoorden. Thans merken we alleen op, dat, hoe schrikkelijk die zonde ook was, ze toch niet als een bewijs kan worden aangevoerd, dat Paulus geen wedergeborene kon zijn. Niet alleen dat Gods Woord en de ervaring ons leeren, dat een kind Gods trots de wedergeboorte nog in allerlei schrikkelijke zonden vallen kan, zooals het droeve voorbeeld van Noach's dronkenschap, David's overspel, Petrus' verloochening ons toonen, maar bovendien mag nooit worden vergeten, dat het motief, waartoe deze vervolging bij Paulus voortkwam, zooals hij zelf gezegd heeft, niet *haat*, maar juist *ijver* voor God was. Wie dan ook het leven van een Manasse vóór zijn bekeering met dat van een Paulus vergelijkt, zal terstond voelen, hoe groot het onderscheid is. Hoe wel Manasse, evenals Paulus, een kind des Verbonds was en door een zoo godzaligen vader als Hiskia was opgevoed, viel hij gruwelijk van den God des verbonds af, voerde hij de schandelijkste afgoderij in Juda in, offerde hij zijn kinderen aan den Moloch, onthield hij den Tempel des Heeren, en liet hij uit *haat tegen God den Heere* de profeten doden, die het oordeel Gods hem aankondigden. Al is Manasse op later leeftijd krachtadig door God bekeerd en als een vuurbrand uit het vuur gered, er is geen enkele grond in zijn voorleven te ontdekken, waarom we zouden aannemen, dat deze Manasse van moedersleijf af wedergeboren was. Maar hoewel Calvijn in zijn Instituten juist op grond van zulke voorbeelden als Manasse het gevoelen van hen bestrijdt, die meenen, dat *alle* uitverkorenen van moedersleijf af wedergeboren zouden zijn, voegt hij er toch indrukkelijk aan toe, dat het geval bij Paulus geheel anders staat en zulk een zaad der wedergeboorte reeds van kindsbeen af in hem geweest kan zijn. Wat Calvijn en onze Gereformeerde vaders er toe dreef, om in zulke gevallen, waar reeds van kindsbeen af een oprecht zoeken gevonden wordt om God te dienen, dan ook aan te nemen, dat Gods genade het hart van zulk een kind des verbonds aanvankelijk vernieuwd had, was, dat ze ernst maakten met het woord des Apostels dat de onwedergeborene mens *«dood is in zonde en misdaden»*, dat *«het bedenken des vleesch's vijandschap tegen God is en het zich der wet Gods niet onderwerpt, omdat het niet kan»*. (Rom. 8:7). Alleen de *goede boom*, gelijk Christus gezegd heeft, kan goede vrucht voortbrengen, de kwade boom nooit. Waar het hart nog onveranderd is door Gods genade, daar kan hoogstens schijnvroonheid uit den mensch voortkomen, maar nooit een oprecht en ongeveind dienen Gods, zooals bij Paulus van der jonkheid af het geval was. Dat is de grond, waarom men ook bij den Apostel Paulus zulk een vroegere wedergeboorte aannam. Want indien deze *«ijver voor God»*, dit zoeken *«om God te dienen»*, dat *«onberispelijk leven naar de wet des Heeren»*, oprecht en ongeveind was, dan was het een *goede vrucht*, en moest derhalve ook de boom, waaraan die vrucht groeide, reeds door Gods genade goed gemaakt zijn.

Wat men hier wel tegen heeft ingebracht, dat wedergeboorte *zonder waarachtig geloof in Christus* toch ondenkbaar is en Paulus naar zijn eigen getuigenis toen nog een *«ongelovige»* was en eerst bij zijn bekeering in Christus heeft leeren gelooven, is een bedenking, die zeker niet genoegzaam rekening houdt met den eigenaardigen overgangstoestand, waarin Israël bij Christus komt op aarde-verkeerde. Dat de Zachariassen en Elisabeth's, de Simeon's en de Anna's en al de vromen, die den Messias verwachtten, reeds lang wedergeboren waren en waarachtige kinderen Gods, vóórdat ze in het kindeke van Bethlehem dien belooften Messias hebben aanbeden, spreekt zoo van zelf, dat het wel door niemand zal worden betwist. Zelfs is er geen enkele grond om aan te nemen, dat de mare van Christus komt terstond na zijne geboorte tot al deze vromen onder Israël is doorgedrongen en geloovig aangenomen. De vlucht van Christus naar Egypte en daarna zijn stil en verborgen leven in Nazareth, waar hij tot zijn dertiende jaar bleef, maakte, dat deze vromen niet eens weten konden, dat de Christus gekomen was. Johannes de Dooper moest eerst optreden om Israël op de komst van den Koning voor te bereiden. Dat toch onder de discipelen, die Johannes de Dooper maakte en die den doop der bekeering ontvingen, velen waarachtig bekeerd zijn geworden zonder Christus nog te kennen, lijdt geen twijfel. Zelfs moet op dien grond de gewone voorstelling, alsof de discipelen van Christus niet tot wedergeboorte of bekeering zouden gekomen zijn, toen Christus ze riep om zijn discipelen te worden, als onjuist en niet de Schrift in strijd worden afgewezen. Als de Apostel Johannes in zijn Evangelie schrijft, dat *«het de tiende ure was»* (Joh. 1:40), toen hij Christus ontmoette, dan is dat niet, gelijk men zoo vaak zeggen hoort, de ure zijner wedergeboorte geweest, want de Apostel Johannes was reeds lang te voren een discipel van Johannes den Dooper geweest en had reeds den *«doop der bekeering»* ontvangen. Hetzelfde is

evenzeer het geval geweest, zooals uit Johannes Evangelie blijkt, met de Apostelen Petrus, Andreas en Philippus. Nu is bij deze discipelen van Johannes den Dooper, die door hem op de komst van Christus waren voorbereid en wien hij zelf Jezus als den beloofden Messias had aangewezen, de overgang om een discipel van Christus te worden, als we dit zoo mogen uitdrukken, geleidelijk en zonder schokken gegaan. Maar dat dit niet bij allen het geval was, spreekt van zelf en toont de geschiedenis ook duidelijk. Juist de valsche Messias verwachting, die bij de Joden destijds algemeen was, en die zelfs bij de discipelen van Christus later nog telkens tot zooveel moeilijkheid aanleiding gaf, maakte, dat menig oprecht en vroom Israëliet heel wat twijfel te overwinnen had, voordat hij in dien Jezus van Nazareth, die zoo weinig aan dit Messiasbeeld beantwoordde, den Beloofde aan de vaderen erkende. Heeft Johannes de Dooper, hoewel hij den Heiligen Geest op Jezus had zien nederdalen en hem zelfs aan zijn jongeren had aangewezen als het Lam Gods, dat de zonde der wereld draagt, geen oogblikken van twijfel gekend, toen hij door zijn jongeren aan Christus vragen liet: *«Zien gij de Messias, die komen zou?»* En zien we hetzelfde niet bij Nathanaël, die toch naar Christus' eigen getuigenis een *«Israëliet was, in wien geen bedrog was»*, d.w.z. een echte vrome Israëliet, een waarachtig kind van God. Als Philippus hem de blijmare toeroept: *«Wij hebben den Messias gevonden, van wien Mozes en de Profeten getuigd hebben, in Jezus van Nazareth»*, dan is Nathanaël zoo weinig geneigd dit te gelooven, dat hij antwoordt: *«Kan uit Nazareth iets goeds voortkomen?»* Christus zelf heeft toen eerst door een openbaring van zijn alwetendheid dezen twijfel moeten wegnemen, voordat hij geloofde, dat Jezus de Messias was. Reeds uit deze voorbeelden zien we, dat iemand werkelijk wedergeboren kon zijn, zonder nog tot het geloof in Christus te zijn gekomen.

En nog duidelijker blijkt dit uit de bekeeringsgeschiedenis van Cornelius, den hoofdmant uit de benedide genaamd de Italiaanse. Van dezen officier toch wordt voor zijn bekeering tot het Christendom getuigd, dat hij *«Godsalig was, God vreemde met heel zijn gezin, vele almoeden deed en geduriglijk tot God bad»* (Hand. 10:2). Blijkbaar was deze officier, die uit Italië afkomstig was en dus oorspronkelijk een heiden, met de Joodsche religie bekend geraakt, toen hij met zijn regiment te Caesarea in garnizoen kwam te liggen, en had hij toen zijn afgoden afgeworpen en den God van Israël als den eenigen en waarachtigen God leeren aanbidden. Al was hij niet besneden geworden (Hand. 11:3) en gold hij daarom in de oogen der Joden als een *«heiden»*, met wien zij geen omgang mochten hebben. — Hij was blijkbaar een *«proseliet der poorte»*, — toch was hij, naar Lukas getuigt, een *«waarlijk Godvreemd man»*. Op dien grond nu verklaaren onze Kanteekenaren dan ook bij vs. 2: *«zoo was deze Cornelius dan alreeds geloovig en wedergeboren»*, hebbende rechte kennis van den waren God Israels en van den Messias, dien de Joden verwachtten, waarbij ze verwijzen naar hetgeen God de Heere zelf tot den Apostel Petrus gezegd heeft, toen hij hem naar dezen Cornelius zond, dat Petrus niet zou gemeen achten, wat *«God gereinigd had»* (vs. 15). Hier, waar elke tegenspraak buitengesloten is, omdat God zelf het ons getuigt, hebben we dus weder een sterk sprekend voorbeeld, hoe iemand een *«wedergeborene»* kan zijn, een *«door God gereinigde»*, lang vóórdat hij tot het Christendom werd bekeerd.

Op dit voorbeeld van Cornelius zien we daarom ingegaan, omdat juist uit dit geval blijkt, hoe iemand wedergeboren kan zijn, Godsalig kon leven, den Messias kon verwachten en toch nog niet tot het geloof kon komen, dat die Jezus van Nazareth, wiens geschiedenis hij kent, deze Messias is. De bedenking dat Paulus niet wedergeboren kon zijn, voordat hij tot Christus bekeerd werd, omdat wedergeboorte zonder geloof in Christus ondenkbaar is, vervalt daarmee van zelf. Geloof in Christus als den beloofden Messias was er bij Paulus evengoed als bij Cornelius, want Paulus was van der jeugd af in dat geloof opgevoed, maar zoolang God zijne oogen niet opende, zag hij, evenmin als Cornelius, in, dat Jezus van Nazareth deze Messias was. Zelfs kan het voorbeeld van Cornelius ons nog meer leeren dan dit. Want ook de bedenking, die tegen deze vroeger wedergeboorte van den Apostel Paulus is ingebracht, dat het ondenkbaar is, dat Paulus reeds voor zijne bekeering wedergeboren zou geweest zijn, omdat hij altoos zijne bekeering aanwist als het oogenblik, waarop God hem barmhartigheid heeft bewezen, de vergeving der zonden hem is geschonken en het nieuwe leven in Christus is begonnen, al welke uitdrukkingen naar men zegt, duidelijk toonen, dat Paulus voor dien tijd nog onwedergeboren was, blijkt evenmin Schriftmatig te zijn. Aangaande Cornelius toch werden diezelfde sterke uitdrukkingen gebruikt bij zijne bekeering tot Christus. De engel, die hem Petrus konst aankondigt, zegt hem, dat deze Petrus woorden tot hem spreken zou, die hem en zijn huis *«zalig»* zouden maken (Hand. 11:14). Petrus verkondigt aan Cornelius, dat hij door het geloof in Christus de vergeving der zonden ontvangen zal (Hand. 10:43). En als Cornelius bekeerd wordt, dankt de gemeente te Jerusalem, dat God *«nu ook den heidenen de bekeering ten leven gegeven heeft»* (Hand. 11:18). En toch was deze Cornelius reeds te voren een waarachtig geloovige, een wedergeborene, een dien God zelf gereinigd had!

Dr. H. H. K.

Leestafel.

T. DE VRIES, J. D. HOLLAND'S INFLUENCE ON ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE. — Chicago, C. Grentzbach, 1916.

Nog vóór 1916 uit is, wil ik hier de aandacht vestigen op dit jonge werk van onze vroeger langdenoot DOCTOR J. D. DE VRIES. 'n Smaakvol uitgegeven en geïllustreerd boek, dat zijn ontstaan dankt aan de omstandigheid, dat de auteur, na ons land voor AMERIKA te hebben verlaten, een tweetal jaren den leerstoel voor Nederlandse Geschiedenis, Kunst en Letterkunde aan de Universiteit van CHICAGO bezette.

De leidende gedachte van den hoogleraar bij zijn akademisch onderwijs is toen geweest, zijn hoorders te overtuigen van het groot belang der studie van Nederlandse Geschiedenis, Kunst en Letterkunde voor den Amerikaan, en wel om den machtingen invloed der Nederlandse cultuur op de Amerikaanse.

Dat zijn studenten deze overtuiging bij te brengen Mr. de Vries wel zal gelukt wezen is, gezien zijn warme bezieling voor onze historie, voor onze ideale cultuur en daarbij niet minder voor het Calvinisme, een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid.

En bij die bezieling heeft hem blijkbaar ook niet ontbroken aan methode.

Op p. 16-20 van dit zijn boek vernemen wij, dat hij gewoon was zijn hoorders bij het begin van iederen cursus een schets te geven van de gronden, waarop het belang der studie van Nederlandse Geschiedenis, Kunst en Letterkunde berust.

Het getal der gronden is 17.

Als zodanig noemt hij onder meer, dat het de Nederlanders zijn geweest, die de grondslagen hebben gelegd van vier der groote koloniën in AMERIKA: namelijk New-York, New Jersey, Delaware en Pennsylvania. Verder, dat Nederland de bakermat is geweest van de moderne Democratie doordat de opkomst van de Vlaamsche steden Brugge, Gent, Antwerpen en later Leiden, Dordrecht, Amsterdam enz., het uitgangspunt is geweest in den groten strijd tegen middel-euwsche feudalisme en hiërarchie ten behoeve van alle moderne Democratie, van welke de hoofdkwartieren thans zijn in de Vereenigde Staten. Ook, dat de geschiedenis van schier geen enkel tak van wetenschap of kennis goed te verstaan is zonder studie van de Nederlandse Geschiedenis. Bijv.: In de Godgeleerdheid: Gomar, Arminius, Maccovius, Gijbertus Voetius, Marcius; in de wijsbegeerte Spinoza; in de Rechtsgeschiedenis: Hugo de Groot, Johannes Erasmus, Lipsius, Vossius enz.; in de Plantkunde: Linnaeus; in de Geneeskunde: Boerhaave. Zoo ook wat de Kunst betreft, wijl de schilderschool van Rubens en van Rembrandt op het innigst verbanden zijn met de toen in de Nederlanden heersende denkbeelden en levensomstandigheden. Eindelijk, want ik kan hier slechts enkele van de op p. 16-20 genoemde gronden vermelden, dat Nederland een belangrijken invloed heeft gehad op de Engelse taal en Engelse letterkunde. Op de Engelse taal, die, zooals Mr. de Vries reeds in het begin van zijn PREFACE zegt, thans de taal van het Amerikaanse volk is. Evenals bij de 16 andere gronden verwijst hij ook hier naar de daarmee in verband staande literatuur en noemt dan W. W. SKRAT'S PRINCIPLES OF ETYMOLOGY. Vol. I en II. Dits DICTIONARY OF ENGLISH ETYMOLOGY. En verder merkt hij hier onder 17 op, dat er voor den invloed van Nederland op de Engelse letterkunde tal van monographiën bestaan, b.v. over den invloed van Van der Noot op Edmund Spenser; over dien van Hugo de Groot en Vondel op Milton, maar, voegt hij er aan toe, *«een algemeene schets van het geheele gebied is tot hertoe nog niet gegeven»*.

Als zulk een schets nu dient zich aan dit werk van DE VRIES over: HOLLAND'S INFLUENCE ON ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE.

Het boek is verdeeld in drie deelen. Holland's Influence on the Development of Comparative Philology; Holland's Influence on the English Language; The Influence of Holland on English Literature.

Aan zijn eigenlijken onderwerp (II en III) meende Dr. de Vries een schets van den invloed van Nederland op de vergelijkende taalstudie als deel I vooraf te moeten laten gaan, omdat Nederland op de ontwikkeling dezer studie zoo in het algemeen als in betrekking tot de Engelse taal een schier niet te overschatten invloed heeft gehad.

HET EERSTE hoofdstuk wijst dan op het belang der vergelijkende taalstudie, bijzonderlijk voor de kennis van de Engelse taal; op de algemeene resultaten dezer studie; en het aandeel dat in die studie aan Nederland toekomt, zoo bij den aanvang als de verdere ontwikkeling daarvan. Na een korte vermelding van de studie der middeleeuwsche literatuur, eindigt dit eerste deel met een uiteenzetting van de resultaten der vergelijkende taalstudie en der middeleeuwsche literatuur voor de kennis der Engelse taal en letterkunde.

In het TWEEDE hoofdstuk bespreekt hij den invloed van Nederland op de Engelse taal. Daarop handelt Dr. de Vries eerst over de nauwe verwantschap tusschen de Nederlandse taal en de Engelse taal; beantwoordt vervolgens de vraag waarom de invloed van Engeland op de Nederlandse taal en letterkunde slechts van later tijd dateert, terwijl omgekeerd de invloed van Nederland op de Engelse taal en letterkunde veel eerder begon en door verschillende eeuwen heen voortduurde; wijst verder op het specifieke verschil van den Nederlandschen invloed op de Engelse taal en van dien op de Engelse letterkunde; beantwoordt dan nog de vraag, hoe het kwam, dat Nederland invloed oefende op de Engelse taal, en toont ten slotte met de stukken aan, welke die invloed geweest is. Wat dit laatste betreft zet Dr. de Vries voorop, dat de invloed van de een taal op de andere vooral nikt uit de woorden welke uit die ene, als vreemde bestanddelen in die andere kwamen, en geeft dan een, door den Nederlandschen geleerde W. de Hooft gepubliceerde lijst van niet minder dan 448 alphabetisch gerangschikte woorden, die uit het Nederlandsch in het Engelsch zijn overgegaan.

In zijn DERDE hoofdstuk hetwelk de grootste plaats in het boek heeft, bespreekt Dr. de Vries den invloed van Nederland, op de Engelse letterkunde. De auteur zoekt hier verband eenzijdig tusschen den ouden Engelschen dichter Chaucer en Ludger, den zending onder de Saxen, anderzijds tusschen de in Engeland bekend geworden Fransche Ridderromans, die van Koning Arthur, Charlemagne en Alexander de Grooten verhalen, en de zuidelijke Nederlanden. Dan

komt hij op William Caxton, den Engelschen boekdrukker uit de 15e eeuw, die 35 jaar in Brugge woonde en onder meer van de Nederlandse bewerking van den Vos Reinarde een Engelse vertaling gaf. Onder verwijzing naar den hierboven genoemden DE HOOft merkt de Vries op, dat Caxton ook in zijn andere werken tal van Nederlandse woorden gebruikt alsof zij zuiver Engelsch zijn. Ook de *«Prognostications»* of *«Profetische Almanakken»* uit de 15e, 16e en 17e eeuw krijgen hier, voor zoover ze uit Zuid-Nederland in Engeland werden ingevoerd, een plaats. Groeten invloed op den geest van het Engelse volk en dus ook op zijn literatuur kent DE VRIES toe aan Thomas a Kempis met diens IMITATIO CHRISTI. Zoo ook aan DEN SPIEGHEL DER SALICHIET VAN ECKERLYCK uit 1485, waarvan kort na 1536 een Engelse vertaling verscheen. De vraag naar de prioriteit der Nederlandse of der Engelse vertaling Eckerlyck—Everyman, wordt hierbij uitvoerig besproken. Na een goede uiteenzetting van Erasmus' invloed op de Engelse literatuur, krijgen wij als een niet onaarlijke bijzonderheid, dat de Engelse boekdrukker Laurant Andrew, die evenals Caxton zijn vak in de Nederlanden had geleerd, in 1520 een vertaling van het Nederlandse boek: *«Die Reize van Lissabone»*, publiceerde en daarmee aan de Engelschen het eerste boek over Amerika gaf.

Na de Nederlandse legenden en den Uilen-spiegel-literatuur wijdt dan de auteur zijn aandacht aan onzen Hadrianus Junius; vermeldt, dat de eerste Engelse Bijbel als een werk van Zending in 1527—1535 te Antwerpen gedrukt werd; behandelt onse emblemen-literatuur; vertelt van George Gascoigne, den voorlooper van Sydney, Spenser en Shakespeare, en van zijn verblijf te Delft toen onze Willem de Zwijger daar resideerde; van Thomas Churchyard, die als soldaat-dichter in de Nederlanden vertoefde, om daarna de vraag te bespreken welke de trekking is geweest tusschen de beide schrijvers VAN DER NOOT en EDMUND SPENSER en of de eerste op den tweeden eenigen invloed en daardoor dan op de Engelse letterkunde heeft geoefend. Daarna krijgen in dit overzicht, in verband met den Nederlandschen invloed, Marix's *«Bijencorf der H. Romische Kerke»*; de Nederlandse Reiseschrijveringen en de Godsdiens-tig literatuur een plaats. Ook vermeldt Dr. VRIES, dat in een artikel van de Modern Philology van Juli 1906, Harold de Wolf Fuller, als een derde bron waaruit Shakespeare voor zijn Romeo en Julia geput heeft, op een vóór Shakespeare'sche tooneelstuk over hetzelfde onderwerp wijst. Dat stuk is verloren, maar de Nederlandse dichter Jacob Struys gaf in 1634 een Romeo en Julia, en de Vries vermoedt, dat het stuk waaruit Shakespeare in 1591—3 en Struys in 1634 putten, van Nederlandchen oorsprong was.

Niet minder dan wat hij ons vertelt van Jacob Struys' Romeo en Julia in verband met Shakespeare's drama, getuigt voor Mr. de Vries' speurzin, wat hij in zijn boek schrijft over Philip Sidney, den galanten hoveling en verstandigen raadsman van Koningin Elisabeth, den neef van Leicester, onder wien hij als gouverneur van Vlaanderen diende en toen bevriend was met Marix en die later in den strijd tegen de Spanjaarden, te Warnsveld bij Zutphen, doodelijk gewond werd. Van hem toch, den dichter der Arcadia en prozist van A defence of Poesy, schrijft de Vries, dat een zijner zangen tot opschrift heeft: *«Song to the tune of Wilhelmus van Nassau»*.

Staat in de laatste twee gevallen in dit derde hoofdstuk de moeite, die de geachte schrijver zelf geeft om Nederlands invloed op de Engelse letterkunde te speuren, zeker niet in verhouding tot het resultaat, — dit is, evenals in de vroegere, in de verdere partijen van dit derde hoofdstuk weer anders.

Maar daarover nog de volgende week.

G.

Officiële Berichten.

Kort verslag van de vergadering der Gereform. Kerken in de classis 's-Gravenhage, gehouden 14 Nov. 1916, in de Westerkerk te 's-Gravenhage.

Modoramen: Dr. C. W. Ploos van Amstel, praeses; Dr. W. H. Oosten, assessor; Dr. A. H. van Minnen, scriba.

Art. 1. De praeses opent de vergadering met het laten zingen van Ps. 87 vs. 1 en 2, leest Jesaja 45: 14—35 en gaat voort in gebed.

Art. 2. De D.D. Kramer en Heeres onderzoeken de credentiebrieven en rapporteren, dat alle kerken welvrij zijn vertegenwoordigd. Een kerck heeft een instructie.

Art. 3. Na het lezen der notulen, die onveranderd werden goedgekeurd, doet Dr. Sikkell mededeeling van enkele uitgegane stukken.

Art. 4. In de plaats van Dr. Sikkell wordt tot actuaire benoemd Dr. Pontier van Maasdiijk.

Art. 5. Na gehouden examen wordt de Eerw. heer L. M. Wynia, beroepen D. d. W. te Wateringen, toelaten met algemeene stemmen tot de bediening des Woords en der Sacramenten.

Art. 6. Naar aanleiding van een schrijven van de Geref. kerk te Batavia, met verzoek om het beroepingswerk der kerk te steunen, wordt aan de deputaten voor de kerken van Ned-Indië opgedragen dien steun te verleenen.

Art. 7. De Dijk brengt rapport uit namens de commissie inzake de verbetering der predikantstratemen. De commissie meent, dat het goed zal zijn, de subsidie voor de hulphoevende kerken te verhogen, en wekt andere kerken op actief te blijven in deze zaak, daar de gemeenten over het algemeen het hoog belang dezer zaak niet gevoelen.

Art. 8. Naar aanleiding van een schrijven van de classis Amsterdam der Christ. Gereform. kerken en een schrijven van de classis Koevoorden der Geref. kerken wordt het modoramen met den actuaire aangezien, om met de commissie van de classe A'dam der Chr. Geref. kerken in overleg te treden om te komen zoo mogelijk tot een algemeenen biddag met het oog op den nood der tijden.

Art. 9. De kerk van Wassenaar, ondersteund door de classis Leiden, vraagt intrekking van het besluit der vorige classis, ook trokken in den dienst des Woords. Besloten wordt om bij het vorig besluit te blijven.

Art. 10. Het berwaar, ingebracht in een censuraank, wordt afgewezen en de censuur rechtvaardig geacht.

Art. 11. De kerken worden naar aanleiding van een schrijven van de Partic. Synode van Noord-Brabant en Limburg over den Evangelisatie-arbeid, opgewekt dien arbeid te steunen.

Art. 12. Het jaarverslag 1915 van de Geref. kerk van Soerabaja wordt aan den kerkeraad van 's-Gravenhage overgegeven.

Art. 13. De nieuwe regeling voor de consulentenschappen in de classis, voorgesteld door de

D.D. Jonker en Sikkell, wordt aangenomen en luidt als volgt: voor den Haag treedt op Scheveningen; voor Delft treedt op Schipluiden; voor 's-Gravenhage: voor de Lier Maasdiijk; voor Loosduinen Naaldwijk; voor Monster 's-Gravenhage; voor Naaldwijk Loosduinen; voor Rijswijk Wateringen; voor Scheveningen Den Haag; voor Schipluiden Delft; voor Voorburg Leidschendam; voor Zegwaart Pijnacker; voor Maasdiijk de Lier; voor Pijnacker Zegwaart; voor Wateringen Rijswijk; voor Leidschendam Voorburg.

Art. 14. Ingevolge haar instructie vraagt de kerk van Schipluiden 6 vacaturebeurten. Deze worden toegestaan en zullen vervuld worden in December: door de D.D. van Minnen en Oosten; in Januari: door de D.D. Ploos van Amstel en Pontier; in Februari: door de D.D. Ringvalda en Schuurman.

Art. 15. Dr. Jonker brengt rapport uit over gehouden kerkvisite.

Art. 16. Dr. Kramer doet eenige mededeelingen over de zending.

Art. 17. De instructie van de kerk van V. inzake een huwelijksaanvraag wordt behandeld.

Art. 18. Bij de rondvraag naar art. 41 D. K. O. doet een kerk mededeeling, dat een lid is afgescheiden geworden.

Art. 19. Na dankgebed van Dr. W. H. Oosten, wordt de vergadering gesloten.

Op last der classis,

W. S. PONTIER, A. C. actuaire.

Buitenland.

N.-Amerika. Uit de Episcopale Kerk.

De Episcopale kerk van de Nieuwe wereld heeft in October te St. Louis haar General Convention, die om de drie jaar samenkomt, gehouden.

Men wilde wijzigingen brengen in het voorlezen van de Wet des Heeren en verlangde, dat alleen het gebed genoemd zou worden en niet wat als grond of aandrang er bij gevoegd wordt. De zaak werd verzonden naar een commissie, die over drie jaar rapport moet uitbrengen.

Ook kwam de huwelijksaankwestie aan de orde. Er is aanmerking gemaakt op het gebruikelijke trouwformulier. Daarin wordt de bruid gevraagd, *«to obey and to serve»* (te gehoorzamen en te dienen) den man, met wien zij staat verbonden te worden in het huwelijk. Emancipatie der vrouw en het stemrecht der vrouwen, in den laatste tijd met geweld gedreven, heeft ook de vraag aan de orde gesteld, of het wel langer aangaat, dat de vrouw, die, zoo men dwalend leert, gelijk is aan den man, zich de vernedering moet laten welgevallen, om op deze vraag bevestigend te antwoorden. Op de Conventie waren er die deze woorden wilden verwijderd hebben. Zij waren echter in de minderheid. De volgende drie jaren blijft dus *«obey and serve»* van kracht, maar in 1919 kan de zaak wel weer ter sprake komen.

Een zaak van grooter belang was de vraag aangaande recht van trouwen voor personen, die in echtscheiding leven. Bij de bespreking van dit vraagstuk werd het duidelijk, dat er, gelijk in Engeland, ook in Amerika, twee partijen zijn, die van verschillend standpunt uitgaan. De zogenaamde *«high-church»* en *«low-church»*. De eerste partij heeft merkbare neigingen naar de Roomsche kerk in leer en eeredienst; de andere, meer vrijzinnig, wil zich aanpassen bij den tijd waarin wij leven. Nu is het huwelijk, zooals bekend is, een sacrament bij de Roomschen, dat alleen door den dood kan verbroken worden, en in een enkel geval door den paus. De high-church partij zou het in de Episcopale Kerk ook gaarne dien weg heesturen. De low-church partij is er met evenveel beslistheid tegen. Zij wil althans echtscheiding als wetten grond voor echtscheiding aanvaarden, en de onschuldige partij vrijheid van hetrouw geven. Ook deze zaak blijft bij het oude.

Gemengd Nieuws.

Gravin de La Tour. Den 7en October stierf op het slot Treflen Elwino, gravin de La Tour, stichtster van vele philanthropische instellingen, in den leeftijd van 75 jaar. Het *«Ev. Gemeindefonds»* van Galicien en die Bukovina'sche een der voornaamste persoonlijkheden op het gebied van Christelijk leidschap en inwendige zending. Reeds vroeg werd zij getroffen door de groote tegengestelling die in haar vaderstad Gërza op maatschappelijk gebied bestond. Zij zat er het plan op om door den arbeid der liefde die tegenstelling te verzoeken. Een te Gërza voor dit doel opgerichte vereniging bevredigde haar niet, daarom begon zij in Rusië haar liefdadigheid onder kinderen. In het jaar 1878 kreeg zij toestemming van de overheid tot het stichten van een Russisch-evangelische opvoedingsinstelling en school. Toen haar echtgenoot de heerlijkheid Treflen verworven had, begon zij aldaar een Zondagschool, waarin zij armen kinderen met medewerking van helpers onderwees. Kort daarop verrees een Evangelische bijzondere school, een te huis voor kinderen en een te huis voor de verwaarloosde jeugd; ook trok een Evangelist door Karinthië. Ook trachtte zij dronkenheids door middel van blauwen krijt arbeid te brengen. Daarna stichtte de gravin een Christelijk hospitaal te Trieste, dat door den oorlog opgeheven is. In verbinding hiernaast stelde zij een stadszending en een diakonie in de groote havenstad aan, huurde een zaal, richtte een kleine jongelingsvereniging op en trad kort voor den oorlog in verbinding met de hoofdzending voor inwendige zending om zeelieden en vreemdelingen in Trieste te bevestigen. Vertrouwen stellende in de ridderlijkheid van het Italiaansche volk, bleef de Gravin trots de waarschuwingen harer familie na de oorlogverklaring op haar goed, terwijl de meesten van hare verwanten hun heil in de vlucht zochten. De gravin werd van Rusië naar Italië overgebracht, waar zij meer dan een half jaar in de gevangenis smachten moest. Ook haar neef van Gail, die haar niet verliet, trof hetzelfde lot. Dit werd de oorszaak van de ziekte der bejaarde vrouw. Ontbering, onwaardige behandeling, zorg en konner over hare nabestaanden en de inrichtingen die haar zoo na aan het hart lagen, braken de kracht der eenmaal zoo krachtige dame. Door bemiddeling van vrienden en van den president van Zwitserland, kon zij in het Berner diakonessenhuis en later door een vriendenkring te Stuttgart verpleegd worden. Trots alle zorgen kwam zij als een gebroken vrouw naar Treflen terug. Hier trof haar de laatste slag. Haar neef, Theodor von Gail, een jongeling die veel van zich deed verwachten, stierf plotseling te Stuttgart, dat deze van God geroepen was, om later het leidschap, door zijn oudtante begonnen, voort te zetten. Dit verlies kon zij niet te boven komen.

De schiedmunt van het hoofd der Chinese volksgedicht. In de *«Missionary Review of the World»* is het volgende bericht te lezen: Dr. Sun Yat Sen, die de leider was van de re-